

EETUn teesit vuoden 2023 eduskuntavaaleihin

EETUn tavoitteenasettelua eduskuntavaalikaudelle 2023-2027 ohjaa syyskuussa 2021 julkistettu Huomisen Kynnyksellä tutkimus. Tutkimus on KANTAR TNS:llä kolmen vuoden välein teettämämme ja sillä on mm. selvitetty suomalaisten 55-84 -vuotiaiden käsityksiä ikääntyvien ja iäkkäiden ihmisten ongelmista maassamme.

Eläkkeiden pienuus nousee selvästi suurimmaksi tämän päivän harmin aiheeksi ikäihmisten keskuudessa. Tämä asia on 44 prosentin mielestä ongelma. Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus on toiseksi suurin probleema. Sen mainitsi 36 prosenttia tutkimukseen osallistuneista. Vastanneista 22 prosenttia pitää sosiaali- ja terveyspalveluita riittämättöminä. Edellä mainittuihin asioihin onkin saatava lopultakin korjausta vaalikauden aikana.

Myös yksinäisyys lukeutuu ikäihmisten ongelmallisimpiin asioihin, 27 prosenttia mainitsi sen. Ikääntyneiden hoivapalveluiden laatu (25 %) sekä taloudelliset vaikeudet (24 %) ovat muut suurimmiksi koetut pulmat.

1. Laaditaan Suomeen eläkeläisköyhyyden vähentämishjelma

Vuonna 2020 yksinelävä henkilö oli tilastollisesti köyhä silloin, kun hänen kuukausitulonsa oli 1 277 euroa tai vähemmän. Kahden aikuisen perheessä köyhyysraja oli 1 915 euroa kuukaudessa. Pienituloisuus väheni koronavuonna, koska tuotannontekijätulot pienenevät ja työttömyys kasvoi. Kehitys aiheutti sen, että erityisesti pienituloisten tuloihin vaikuttaviin perusturvaetuksiin tehtiin korotuksia.

Sosioekonomisista ryhmistä lukumääräisesti laskettuna eniten pienituloisia oli edelleen eläkkeensaajien ryhmässä. Pienituloisten eläkkeensaajien lukumäärä oli vuoden 2020 lopussa 193 000 henkeä. Heidän mediaanitulonsa oli 1 137 euroa kuukaudessa.

Keskieläke 1 784 euroa kuukaudessa vuoden 2021 lopussa. Mediaaneläke oli Suomessa vuoden 2021 lopussa 1 559 euroa kuukaudessa, puolet maamme eläkkeensaajista sai siis eläketuloa tuon alle. Peräti kolmasosan eläke jäi alle 1 250 euron kuukaudessa, heistä noin kaksi kolmesta on naisia.

Pidämme tärkeänä, että Suomeen laaditaan pikaisesti eläkeläisköyhyyden torjuntaohjelma, jonka laadinnassa EETU haluaa olla mukana. Keskeinen osa ohjelmaa on oltava kansaneläkkeeseen tehtävät reilut tasokorotukset. Korotukset pelkästään takuueläkkeeseen eivät ratkaise eläkeläisköyhyyttämme. Ohjelmassa pienituloisten eläkeläisten asemaa on tarkasteltavana kokonaisuutena. On haettava aidosti vaikuttavia toimia heidän tilanteensa parantamiseksi. Merkittävässä osassa eläkeläisten toimeentulon kannalta ovat myös palvelut, niiden saatavuus ja saavutettavuus sekä hinta/maksutaso.

Yksi keino ehkäistä eläkeläisten köyhyyttä on myös työn kehittäminen siten, että ihmiset jaksavat pidempään työelämässä, jolloin työeläkekertymä on korkeampi. On myös selvitettävä yli 70-vuotiaiden mahdollisuutta kartuttaa työeläkettä sivutoimisessa työssä. Ikääntyneen työikäisen väestön ikäsyryntään on puututtava. Työeläkejärjestelmän on oltava solidaarinen kaikkia ikäluokkia kohtaan.

2. Eläkeläisten verotus ei saa olla palkansaajien verotusta ankarampaa

Eläkeläisten verotus tulee pikaisesti laskea samalle tasolle palkansaajien verotuksen kanssa. EETU edellyttää, että verottoman eläketulorajan jälkeen ei eläkkeensaajien verotus saa olla palkkatulon verotusta ankarampaa. Eläke- ja palkkatulon verotuksen vertailussa palkansaajan TyEL-maksun lukeminen veroksi on ongelmallinen, koska maksu ei ole veroa. Tästä

tulkinnasta on luovuttava. Tätä esittämäämme kritiikkiä tukee muun muassa eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanotto (PeVL 30/2005 vp), jonka mukaan mainittua maksua ei voida pitää verona.

3. Asuntopolitiikalla on tuettava kotona asumista

Asuntopolitiikkaa on kehitettävä esteettömyyden ja ikäystävällisyyden periaatteiden pohjalta. EETU ry muistuttaa, että yli 65-vuotiaita suomalaisia on vuonna 2030 yli 1,5 miljoonaa. Vaikka väestön toimintakyky säilyy yhä parempana yhä pidempään, vaikuttaa ikääntyneen väestön kasvu myös toimintakyvyn rajoitteiden lisääntymiseen. Esteettömän asumisen tarve kasvaa jatkuvasti. Vuoteen 2030 mennessä tarvitaan arviolta noin miljoona esteetöntä ja turvallista asuntoa.

Suuret ikäluokat tulevat vaiheittain tuetun hoidon ja avun tarpeeseen 2020- ja 2030-luvuilla. Asuntopolitiikan lähtökohtana on oltava joustavuus ja ikääntyneen toimintakykyä edistävät asumisratkaisut.

Toivomme valtion edistävän monipuolisia asumisratkaisuja ikääntyneille ja esitämme selvitettäväksi sellaisen uuden tukijärjestelmän luomista sille, joka mahdollistaa ikääntyneiden muuton kauempaa kuntakeskuksiin palvelujen äärelle.

Valtion menokehyksiin ja vuosittaisiin budjetteihin on varattava riittävät varat, jotta vanhaa asuntokantaa voidaan korjausten yhteydessä muuttaa esteettömiksi. Samaan aikaan on lisättävä esteetöntä uutta asuntokantaa. Ikääntyneiden ja vammaisten ympärivuotisessa asumiskäytössä olevien asuntojen esteettömyyttä edistäviin korjauksiin ja hissien jälkiasennuksiin tarkoitettuja avustusrahoja on lisättävä tarpeen vaatimalle tasolle.

4. Kehitetään kotitalousvähennystä iäkkäiden kansalaisten kotona asumisen tueksi

Suomi ikääntyy ja vanhusväestön osuuden kasvu lisää myös yhteiskunnan palvelutarvetta. Ikääntyneiden suomalaisten itsenäistä asumista omassa kodissaan tulee tukea myös kotitalousvähennystä uudistamalla. Pienituloisilla eläkeläisillä ei ole tällä hetkellä mahdollisuutta kotitalousvähennykseen negatiivisen verotuksen takia. Näille eläkeläisille tulee luoda taloudellinen avustus, joka vastaisi perusteiltaan ja määrältään kotitalousvähennystä, mutta olisi verotuksellisesti nettomääräinen. Vähennys on myös epätasa-arvoinen asuntokunnan koosta riippuen, sillä pariskunta saa remontistaan tuplasti enemmän vähennystä kuin yksin asuva.

Kotitalousvähennystä voitaisiin myöntää korotettuna sekä yksinasuville että yli 75-vuotiaille suomalaisille ja näin saataisiin monia myönteisiä vaikutuksia ikäihmisten itsenäiseen selviytymiseen mm. kotipalveluiden käytön lisääntymisen ja palveluasumisen mahdollisen lykkäytymisen myötä.

Kotitalousvähennyksen kaksivuotinen kokeilu on muutettava toistaiseksi voimassa olevaksi käytännöksi. Kotitalousvähennyksen maksimi on nostettava asunnon peruseräparannus- ja kunnostustyön osalta samalle tasolle kuin mitä kotitalousvähennystä saa tällä hetkellä (vuonna 2022 vähennyksen maksimi on 3 500 euroa) kotitalous-, hoiva- ja hoitotyöstä sekä öljylämmityksestä luopumisesta. Kotien peruseräparannukset tukevat ikäihmisten mahdollisuutta asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään.

Kotitalousvähennys tulisi laajentaa koskemaan myös asunto-osakeyhtiöissä asuvia. Sitä kehittämällä parannetaan pienituloisten eläkkeensaajien mahdollisuuksia valita hyvinvointiaan lisääviä palveluita omien tarpeittensa pohjalta ja samalla lisätään heidän ostovoimaansa. Hyvin toteutettuna malli tukee yleistä tavoitetta, että ikääntyneen pitäisi voida asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Kaupan päälle laajentaminen toisi myös lisää työtä

5. Varmistetaan riittävät sote-palvelut

Perustuslain mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Taloudellinen tilanne ei saa olla esteenä palveluihin hakeutumiseen (PeVL 39/1996 vp). Tarvitsemme lisää rahaa ja henkilökuntaa vanhusten hoivaan. Hoitajapulan umpeen kuromiseksi on alan houkuttelevuutta ja koulutuspaikkoja lisättävä sekä houkuteltava ulkomaista työvoimaa. Eläkkeellä olevia hoiva-alan ammattilaisia on kannustettava osa-aikaiseen työssäkäyntiin.

Ikääntyneille merkityksellisiä ovat oikea-aikaiset, riittävät, laadukkaat ja kohtuuhintaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut lähellä. Heidän tulee saada tarvitsemansa palvelut yksilöllisen tarpeensa mukaisesti, ei palveluntarjoajan palveluvalikoiman puitteissa tai avuntarvitsijan sosioekonomisesta asemasta, taloudellisesta tilanteesta tai asuinalueesta riippuen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tulee tukea erityisesti paljon palveluita tarvitsevan ja heikompiosaisen tarpeita. Se edellyttää hyviä ja saumattomia hoito- ja palveluketjuja, palveluohjausta, jouhevaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden yhteistyötä sekä vahvaa perustason toimintaa. Hoito- ja palveluketjujen sujuvuudesta tulee huolehtia siten, etteivät apua ja tukea tarvitsevat kansalaiset jää eri toimijoiden välimaastoon ilman tarvitsemaansa apua.

Otetaan käyttöön ikäkausittaiset terveystarkastukset, jotka aloitettaisiin 3 vuoden päästä siitä, kun henkilö on jäänyt eläkkeelle. Myös eläkkeelle jäävillä tulisi olla mahdollisuus perusteelliseen terveystarkastukseen. Lisäksi työnantajien, kuntien ja muiden toimijoiden tulisi yhdessä tarjota ajankohtaista tietoa eläkkeelle jäämisestä ja eläkkeellä olemisesta. Tulevaisuudessa tavoitteena on, että yhä useampi on työelämässä 68-ikävuoteen ja vanhemmaksi.

Tavoitteena on oltava se, että lisätään ikääntyvän väestön toiminnallisuutta ja hyvinvointia sekä yhdenvertaisia mahdollisuuksia palveluihin luomalla selkeä, yhden luukun periaatteella, kokonaisvaltaisesti toimiva neuvonnan, arvioinnin ja ohjauksen palvelu.

6. Arvostetaan omaishoitajien tekemää työtä

Investointi omaishoittoon kannattaa ja se tuottaa merkittäviä säästöjä yhteiskunnallemme. Tärkeää työtä tekevien omaishoitajien työ tulee mahdollistaa erilaisissa elämäntilanteissa ja turvata heidän jaksamisensa tarvittavilla palveluilla, riittävillä palkkiolla ja vapailta. Käytännöt on saatava yhdenmukaiseksi koko maassa.

Sote-uudistuksessa vastuu omaishoidon järjestämisestä siirtyy kunnilta hyvinvointialueille. Tämä mahdollistaa etuuksien yhdenmukaistamisen maakuntatasolla. Nyt tarvitaan rohkeutta nähdä omaishoidon merkitys ja mahdollisuudet osana sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistusta. Sari Kehusmaan (Hoidon menoja hillitsemässä, sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 2014) tutkimuksen mukaan Suomessa saavutetaan omaishoidolla vuosittain n. 2.8 miljardin euron säästö ikääntyneiden palvelujen käytössä.

Omaishoitajien palkkiot ja muut etuudet tulee harmonisoida kaikilla hyvinvointialueilla. Palkkiot ja muut etuudet on korotettava alueen kunnissa olleen korkeimman tason mukaisiksi.

7. Kohtuullistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden maksutaakkaa yhdistämällä maksukatot

Ikäihmiset ovat muita kansalaisia useammin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaita. Erityisesti krooniset sairaudet aiheuttavat huomattaviakin lisäkuluja eläkeläisille, joista moni on pienituloinen.

Vuonna 2022 käytössä on kolme eri maksukattoa: maksukatot palveluille (692 euroa), lääkkeille (592,16 euroa) ja Kelan matkoille (300 euroa). Ne ovat yhteensä 1 584,16 euroa. Palvelu-, matka-, ja lääkemaksukatot tulee yhdistää yhdeksi maksukatoksi, jonka tason tulee olla korkeintaan kuukaudessa maksettavan takuueläkkeen suuruinen.

Maksukattoon pitää jatkossa laskea myös lääkärintodistukset ja yksityislääkärien läheteellä tehdyt laboratorio- ja kuvantamistutkimukset. Samoin maksukaton piiriin kuuluvien lääkkeiden listaa pitää laajentaa. Tästä hyötyisivät erityisesti monisairaat ja/tai kroonisesti sairaat eläkeläiset, jotka eivät voi aina käyttää edullisempaa rinnakkaislääkettä.

8. Ikääntyneiden oikeus kuntoutukseen turvattava

Tällä hetkellä palvelujärjestelmä ei takaa kaikille kuntoutujille mahdollisuutta päästä kuntoutukseen ajoissa tai saada riittävästi palveluita tarpeeseen nähden. Vaikuttava kuntoutus alkaa ajoissa, on määrältään sopiva asiakkaan tarpeisiin ja perustuu asiakkaalle merkityksellisiin tavoitteisiin.

Suomeen tarvitaan kuntoutustakuu, joka takaa pääsyn kuntoutukseen määräajassa ja edistää vaikuttavaa kuntoutusta. Asiakkaalle sopivimman palvelukokonaisuuden löytyminen edellyttää yhteistyötä sote-palveluiden, kuntien, Kelan, järjestöjen ja kuntoutusyritysten välillä.

Ikääntyneiden kansalaisten oikeus kuntoutukseen on turvattava. Vaikuttava kuntoutus lisää toimintakykyä ja osallisuutta sekä vähentää muiden palvelujen ja etuuksien, kuten asumis- ja hoivapalveluiden tai toimeentulotuen tarvetta. Se on elintärkeä osa ikääntyneiden sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoketjua. Sillä myös ehkäistään tehokkaasti inhimillisiä ja taloudellisia menetyksiä.

9. Tasa-arvoinen kohtelu ja syrjimättömyys on oltava itsestäänselvyys

EETUn KANTAR TNS:llä teettämästä Huomisen Kynnyksellä tutkimuksesta kävi ilmi, että enemmistö (57 %) 55-84 vuotiaista kansalaisistamme arvioi, että ikääntyneitä kohdellaan nykyisin toisen luokan kansalaisina. Vieläkin useampi (71 %) uskoo, että yhteiskunnassamme on paljon ikään perustuvaa syrjintää.

Ikävaikutusten arviointi tulee ulottaa kaikkeen ikääntyneitä koskevaan lainsäädäntöön ja yhteiskunnassa tehtävien päätösten valmisteluun. Säädöspohjan vahvistamiseksi Suomen on myös sitouduttava ikääntyneitä koskevan YK:n ihmisoikeussopimuksen edistämiseen.

Ikääntyneiden arvostuksen ja osallisuuden lisääminen yhteiskunnassa edistää ikääntyneiden toimintakykyä ja hyvinvointia. Ikäihmisiä koskevissa asioissa pitää kysyä mielipidettä myös ikäihmisiltä itseltään. Esimerkiksi tällä hetkellä tutkimushaastattelut (gallupit) kohdistetaan pääsääntöisesti korkeintaan 75- tai 79-vuotiaille. Samaan aikaan kuitenkin yli 80-vuotiaiden osuus yhteiskunnassa kasvaa kaiken aikaa.

Pidetään kaikki mukana digikehityksessä

Viranomaiset, pankit ja palveluntarjoajat ovat siirtäneet asiointinsa pääosin digitaaliseksi karsimalla niiden rinnalla tarvittavia perinteisiä asiointikanavia. Ilman riittävää tukea toteutettuna tämä menettelytapa on yksipuolisesti pakottanut ikääntyneet käyttämään digipalveluita täysin riippumatta siitä, onko ihmisellä tarvittavia tietoja, laitteita tai taitoja käyttää niitä. Yli 60-vuotiaista vain 44 prosenttia kokee hallitsevansa hyvin digitalisoituvan palveluympäristön.

Ikääntyneille tulee turvata digipalveluiden neuvonta, ohjaus ja tuki. Vastuu tästä on oltava julkisella vallalla. Järjestöjen vapaaehtoiset eivät voi olla yksin vastuussa verkkopalveluiden ja niissä tarvittavien välineiden opastamisessa. Niille, joilla ei ole mahdollista käyttää digitalisaation tuomia mahdollisuuksia, on taattava mahdollisuus kasvokkain tapahtuvaan asiointiin.

Ilmastotoimissa otettava ikääntyneet huomioon

Sään ääri-ilmiöt, kuten kuumuus aiheuttavat iäkkäille ihmisille merkittävän terveysriskin. Kotien ja palveluiden muutostöihin sekä energiajärjestelmiin tarvitaan kohdennettua tukea. Ilmastomuutoksen torjuminen on välttämätöntä. Siirtymä on kuitenkin tehtävä ikääntyneen väestön asema huomioiden. Ikääntyneet ovat keskimäärin muuta väestöä pienituloisempaa ja muutosten omaksuminen voi olla vaikeaa.

Investoinnit joukkoliikenteeseen ja infrastruktuurin rakentaminen ovat ikääntyneiden näkökulmasta hyvää ilmastopolitiikkaa. Asumisen energiamuutoksessa ja liikenteen sähköistymisessä on suosittava välillisten verojen korottamisen sijaan positiivisia kannustimia kuten riittäviä siirtymäaikoja ja rahallista tukea.

Joukkoliikenteen on oltava kattavaa ja edullista. Yksityisautoiluun tarvitaan kohtuuhintaisia vaihtoehtoja fossiilille polttoaineille. Joukkoliikenteen ostoilla on turvattava ikääntyneiden mahdollisuus edulliseen liikkumiseen koko maassa.

Kohdennetaan tukea kotien, palveluyksiköiden ja julkisten tilojen sekä niiden energiajärjestelmien muuttamiseksi ilmastoystävällisiksi. Pienituloisille luodaan verotuksen kotitalousvähennystä vastaava rahallinen kotitalousavustus muun muassa näiden muutostöiden tueksi. Kotien ja palveluasumisen jäähdytykseen on suunnattava korjausavustuksia ja julkista tukea.

Lisätietoja:

Kansallinen senioriliitto ry:n puheenjohtaja Anneli Taina, puh. 0400 852 626

EETU ry:n puheenjohtaja, kunnallisneuvos Simo Paassilta, puh. 050 522 1201

Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry on kuuden valtakunnallisen eläkeläisjärjestön yhteistyöelin. Sen jäsenjärjestöt ovat Eläkeliitto, Eläkeläiset, Eläkkeensaajien Keskusliitto, Kansallinen senioriliitto, KRELLI Kristilliset eläkeläiset ry ja Svenska pensionärsförbundet. Järjestöjen yhteinen jäsenmäärä on reilu 250 000. Vuonna 2022 puheenjohtajajärjestönä toimii Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry.